

Originea rusofobiei la români. De ce am ajuns să îi urâm pe ruși

Matei Udrea

Momentul zero al sentimentului de ostilitate pe care românii îl încearcă față de ruși a fost, după toate probabilitățile, războiul dintre aceștia și turci din 1806-1812, „șase ani în care pământul Principatelor avea să slujească din nou de câmp de bătălie. Și dacă, în saloanele din București și din Iași, doamnele vor învăța valsul, iar bărbații vistul și faraonul (n.r. - jocuri de cărți), la țară mizeria, jaful și hoțiile vor atinge un nivel nemaicunoscut până atunci”, după cum scria Neagu Djuvara.

Ironia e că, inițial, românii i-au întâmpinat cu entuziasm pe „eliberatorii” ruși. Neagu Djuvara relatează în cartea „Între Orient și Occident”: „În timpul războiului din 1768-1774, boierii moldoveni, în marea lor majoritate, îmbrățișaseră cu înflăcărare cauza Sfintei Rusii, care, punându-se în fruntea unei noi cruciade împotriva necredincioșilor, avea să scape popoarele creștine de sclavia în care erau ținute de secole. O mulțime de călugări ruși, sosiți în Principate, în Transilvania și în toată Peninsula Balcanică, pregătiseră de mult terenul, dovedindu-se propagandiștii cei mai eficace ai acestor mișcări populare și de simpatie față de «Rusia pravoslavnică». Mii de voluntari (n.r. - voluntari) din Moldova și Muntenia se angajaseră în armata rusă: la sfârșitul războiului, erau 12.000”, ceea ce înseamnă că peste 1% din populația bărbătească se înrolase la ruși.

UN SAT ÎNTREG, ALUNGAT PE CÂMP ÎN TOIUL IERNII

Românii și-au dat însă destul de repede seama că se înșelaseră, iar „eliberatorii” ruși nu erau apărătorii creștinătății, ci doar soldații unui alt imperiu, mai vorace chiar decât îngrozitorii turci. „Pe măsură ce adevăratele planuri ale țarilor se dădeau pe față, marii boieri începuseră să intre la bănuială. Pe de altă parte, comportamentul trupelor rusești de ocupație din timpul războiului din 1787-1791 întunecase mult imaginea Rusiei în ochii poporului”, povestește același Djuvara.

Din epocă ne-au rămas mărturii zguduitoare ale cruzimii la care se dedau rușii pe teritoriul Moldovei și al Munteniei. Conte francez Louis Langeron, general în armata rusă la sfârșitul secolului al XVIII-lea, nota în „Memoriile” sale un episod petrecut în Moldova în timpul campaniei din iarna anului 1788: „Iată un exemplu, dintr-o mie, de ce era în stare cruzimea rușilor”. Enervat pentru că o furtună îi afectase armata, generalul rus Kamenski a poruncit să fie decapitați prizonierii tătari, iar un evreu suspect să fie legat gol de un stâlp și stropit cu apă la minus zece grade Celsius, lăsându-l să moară înghețat. Apoi a dat foc unui sat întreg și i-a alungat pe locuitori pe câmp, în ger și zăpadă, lăsându-i să moară de frig și de foame. În final, acest general Kamenski a dat ordin ca toate animalele care nu fuseseră ucise să fie strânse și trimise în Rusia, pe moșiile sale.

Deși lefegiu în armata țarului, nobilul francez nu împărtășea metodele pe care le foloseau colegii săi ruși: „Am putut judeca grozăviile la care ofițerii noștri se dedau prea adesea în Moldova și, chiar dacă n-aș fi fost martor, aș fi putut judeca și după teama cumplită de care este cuprins, dintr-o dată, un țăran moldovean când vede că-i intră în casă o uniformă rusească. Rămâne împietrit și nu mai este în stare nici să zică, nici să facă ceva. Degeaba îi ceri, îl rogi, îi dai bani ca să-ți facă vreun serviciu oarecare, moldoveanul nu mai e bun de nimic și rămâne ca o stană de

piatră. (...)"

Deja, în timpul războiului ruso-turc din 1806-1812, boierii din țările române nu le mai erau favorabili rușilor, pe care-i priveau cu teamă și-i suspectau (justificat) că vor „uita” să mai plece. Iată ce scria un alt francez, prințul Joseph de Ligne, în timpul războiului ruso-turc din 1787-1791: „Nu s-a mai pomenit o situație precum a oamenilor aceștia, bănuți de ruși că i-ar prefera pe austrieci, în timp ce aceștia îi cred mai legați de turci; de fapt, ei doresc plecarea celor dintâi la fel de mult cum se tem de întoarcerea celor din urmă”.

"Împrejurările în care s-a aflat Rusia în 1812 ne-au silit să nu cerem decât Prutul“.

Contele Louis Langeron, general în armata țaristă

Plevna - Domnitorul Carol I (în negru), alături de țarul Alexandru al II-lea (așezat) și marele duce Nicolae (primul din dreapta)

NAPOLEON NE-A SALVAT

Prima dată când Rusia a fost foarte aproape de a anexa țările române s-a întâmplat în 1812. La capătul unui război de șase ani, tratativele dintre ruși și turci se împotmoliseră pentru că primii doreau anexarea Principatelor. Precipitarea evenimentelor pe plan european, unde împăratul francez Napoleon Bonaparte a invadat Rusia, a fost întâmplarea providențială de care aveau nevoie în acea clipă românii. Încolțiți, rușii s-au mulțumit cu puțin. Dar dedesubturile păcii de la București, din 1812, în urma căreia România a pierdut Basarabia, sunt neclare și astăzi, după 200 de ani.

Invazia franceză în Rusia era iminentă și nu există explicații logice pentru care marele vizir Ahmet-pașa și marele dragoman Moruzi (secretar de stat la ministerul de externe al turcilor) au acceptat o pace dezavantațoasă. Actele s-au semnat pe 28 mai 1812. Trei săptămâni mai târziu, Napoleon intra în Rusia. S-a vorbit îndelung de trădare. Opiniile istoricilor sunt împărțite. Dar turcii n-au avut dubii. După întoarcerea la Istanbul, vinovații au fost judecați, marele vizir - destituit și exilat, marele dragoman Dimitrie Moruzi - decapitat împreună cu fratele său, Panait. Era însă tardiv.

Pe de altă parte, bănuielile românilor se dovediseră întemeiate. Comentariul contelui de Langeron arăta adevărata țintă a rușilor: „Împrejurările în care s-a aflat Rusia în 1812 ne-au silit să nu cerem decât Prutul, și încă am fost foarte mulțumiți că am căpătat această frontieră”.

MAI CORUPTI DECÂT TURCII

În materie de administrație, rușii s-au dovedit mai hrăpăreți decât turcii. Neagu Djuvara citează din nou din memoriile lui Langeron în cartea „Între Orient și Occident”: „Generalul Zass, însărcinat la Craiova cu supravegherea comerțului între Vidin și Ardeal, dublând taxa pe fiecare balot de marfă, a izbutit să-și însușească sume fabuloase și a fost găsit, la întoarcere, la carantila de la Nicolaiev, cu 60.000 de ducați de aur, ascunși în două butoaie. La București, generalii Engelhart și Isaiev vindeau autorizațiile de tranzit ale mărfurilor, iar cazacii și colonelul Melentiev luau bacșișuri pentru trecerea mărfurilor în contrabandă”.

După retragerea rușilor, în 1812, țările române au rămas în haos. Un ministru al Saxoniei la Constantinopol raporta, pe 10 septembrie 1812: „Toți călătorii care sosesc din ținuturile acelea spun că Principatele sunt cu totul pustiite de armatele care le ocupă de șase ani și că va fi nevoie de multă muncă și de grijă ca să arate iar așa cum erau înainte”.

La 1830, românii se săturaseră de „frații creștini”. Djuvara descrie această cotitură: „Atâtea nenorociri adunate, din vina, directă sau indirectă, a ocupantului, aveau să exacerbeze în țară sentimentul antirusesc și, fapt nou, de acum înainte, avea să fie un sentiment generalizat în toate păturile populației”.

Teama că rușii nu vor mai pleca este ilustrată de Saint-Marc Girardin (scriitor și politician francez) printr-o replică amuzantă dată de un țăran boierului său: „Conașule, îi văd ducându-se, venind înapoi și întorcându-și spatele unii altora, ca la joc. Ca să plece, ar trebui să se întoarne cu spatele către noi, toți deodată!”.

„RĂZBOIUL” ALIAȚILOR RUSO-ROMÂNI DE LA 1878

Consolidarea „simpatiei” pe care poporul român avea s-o nutrească față de ruși s-a produs după încheierea Războiului de Independență, în 1878. Gravele incidente dintre Principatele Unite și Rusia, petrecute după înfrângerea Turciei, sunt prea puțin cunoscute.

După ce a fost salvată de la înfrângere de intervenția armatelor române conduse de Principele Carol (devenit ulterior Regele Carol I al României), Rusia n-a mai recunoscut țării noastre statutul de participant la negocierile de pace. Mai mult, a anexat trei județe din Basarabia de Sud care aparțineau Principatelor în acel moment, în ciuda opoziției disperate a domnitorului Carol și a clasei conducătoare, în frunte cu I.C. Brătianu și Mihail Kogălniceanu.

BUNI ÎN FAȚA PLEVNEI, „UITAȚI” LA TRATATIVE

A fost un duel dur pe teren diplomatic, iar evenimentele au degenerat, în primăvara lui 1878, până în pragul războiului între foștii aliați. Pacea dintre Turcia și Rusia s-a încheiat la San Stefano (Turcia), în 19 februarie 1878, fără participarea României. Istoricul Sorin Liviu Damean descrie, în „Carol I al României”, modul în care au procedat „aliații” ruși: „Guvernul de la București a luat cunoștință de conținutul respectivului document abia pe 9 martie, prin intermediul «Jurnalului de St. Petersburg» trimis de generalul Iancu Ghica. Acest act «de uimitoare nerecunoștință a Rusiei față de aliata sa» (n.r. - Dimitrie Onciu, „Din istoria României”) consacra, printre altele, independența României, însă cu dureroase sacrificii. Articolul 19 preconiza că Sublima Poartă va ceda sangeacul Tulcea

(Dobrogea), Delta Dunării și Insula Șerpilor către Rusia, care, la rândul său, își rezerva dreptul de a le schimba cu sudul Basarabiei. Totodată, spre disperarea cercurilor conducătoare de la București, se stipula dreptul de trecere pe teritoriul românesc, timp de doi ani, a trupelor rusești care staționau în Bulgaria".

RUȘII ASEDIAZĂ BUCUREȘTII

Aceste întâmplări au adus armatele celor două țări pe picior de război. „Vădit nemulțumit de atitudinea protestatară a Guvernului de la București, (n.r. - cancelarul rus) Gorceakov ținea să-i precizeze generalului Iancu Ghica atitudinea intransigentă a cercurilor politice de la Petersburg în privința dreptului de trecere a trupelor rusești. Mai mult, cancelarul sublinia că, în eventualitatea în care autoritățile de la București se opun unei asemenea acțiuni, țarul «va ordona ocuparea României și dezarmarea armatei române»", scrie Damean în aceeași carte.

România n-a cedat și s-a pregătit de război. „O asemenea stare de spirit era evocată și de reprezentantul britanic la București, colonelul Mansfield, care concluziona că «sentimentul antirus în aceste Principate a ajuns la apogeu»", se consemnează în lucrarea numită mai sus.

„(...) trupele rusești au primit ordin să ocupe România. Bucureștii au fost asediați. În fața acestei primejdii, Brătianu îl convinge pe Carol I să iasă din capitală și să se pună în fruntea oștilor românești din Oltenia. Ne aflam atunci în pragul unui conflict militar cu Rusia dintr-o poziție avantajoasă, pentru prima și singura dată în istorie", scrie și istoricul Alex Mihai Stoenescu în „Eșecul democrației române - Istoria loviturilor de stat în România, volumul II" despre aceleași evenimente.

„PRIETENIA PENTRU RUSIA ERA SFÂRȘITĂ"

Intervenția marilor puteri europene, iritate de expansiunea Rusiei către Bosfor și Marea Mediterană, a pus capăt acestei situații dramatice prin Congresul de la Berlin. România a pierdut Basarabia, primind în schimb Delta Dunării și Dobrogea.

În planul percepției populare, Rusia devenise însă, o dată pentru totdeauna, inamicul public numărul unu. Constantin Bacalbașa (1856-1935, om politic și ziarist) concluziona: „Din ceasul acesta, prietenia românilor pentru Rusia era sfârșită. În țară naște, deodată, simțirea antirusă. Rușii sunt de acum priviți cu răceală sau cu dușmănie. Conflicte zilnice se întâmplă în toată țara cu militarii ruși. Ingratitudinea rusească, cât și călcarea fără pudoare a angajamentelor luate formal prin convențiunea din 4 aprilie 1877 revoltă toate sufletele românești. Cauza Rusiei în România este pierdută pentru totdeauna".

Evenimentele din 1877-1878 sunt identificate de Alex Mihai Stoenescu drept momentul în care poporul nostru a devenit definitiv ostil Rusiei:

„Comportamentul politic necinstit al Rusiei, dar mai ales devastările, incendierile, furturile, violurile și umilințele aduse românilor de către armatele țariste au produs o distrugere decisivă a imaginii vecinului de la Răsărit. (...) Anul 1878 este pragul de la care în mentalul colectiv românesc se instalează fenomenul rusofob, pe un puternic fond naționalist. A doua trădare, cea din Primul Război Mondial, și apoi infiltrația comunistă în presa și politica românească de până în Al Doilea Război Mondial vor duce la apariția sentimentului solid de ură împotriva Rusiei, ură care a purtat trupele române dincolo de Nistru, care n-a slăbit nici sub regimul comunist, producând o incredibilă expulzare a trupelor sovietice din țară în 1958, și care funcționează și astăzi la aceleași dimensiuni aparent interminabile".

ATENTATELE, TRĂDAREA, TEZAUURUL, BASARABIA, BUCOVINA...

Incidentele ruso-române nu s-au oprit la conflictul din 1878. Prim-ministrul I.C. Brătianu și fiul său, Ionel I.C. Brătianu, au fost ținta a numeroase atentate organizate de ruși. Sabina Cantacuzino, fiica lui I. C. Brătianu, nota într-o scrisoare: „Rusia era înverșunată împotriva tatei și a fost inițiatoarea acelor atentate contra lui”.

În baza documentelor studiate, Alex Stoenescu afirmă, în „Istoria loviturilor de stat”, că mișcările țărănești din 1888 și 1907 au fost inițiate de instigatori ai rușilor, care aveau în plus și agenți de influență în politică și în presă.

Evenimentele din Primul Război Mondial, în care armata rusă a fugit de pe câmpul de luptă în 1917, iar tezaurul n-a mai fost returnat de Moscova, urmate de lungul conflict cu bolșevicii pentru Basarabia, ultimatumul din 1940, în care URSS a anexat din nou Basarabia și Bucovina, au alimentat tensiunile. Au urmat Al Doilea Război Mondial, ocupația rusă din perioada 1944-1958, împreună cu jafurile, violurile, violențele de tot felul și impunerea cu forța a comunismului.

După 1990, instalarea în fruntea statului a lui Ion Iliescu, comunist instruit la Moscova, precum și ostilitatea Rusiei în (eterna) problemă a Basarabiei nu au fost de natură să atenueze sentimentele românilor față de vecinii din Răsărit.

Fricțiunile între România și Rusia continuă și acum: relațiile dintre cele două părți sunt caracterizate de specialiști ca fiind „tensionate”.

Dacă apreciezi acest articol, te așteptăm să intri în comunitatea de cititori de pe pagina noastră de Facebook, printr-un Like mai jos: